Llŷr Williams: The Chopin Series

Early Chopin

Thursday 28 January | Iau 28 Ionawr
7.30pm

Programme | Rhaglen

Ballade No.1 in G minor, Op.23
Fantaisie-Impromptu, Op.Posth.66
Waltz in E minor, Op.Posth
Nocturne in B-flat minor, Op.9, No.1
Nocturne in E-flat major, Op.9, No.2
Nocturne in F-sharp major, Op.15, No.2
Grande Valse Brillante in E-flat major, Op.18

Interval

Mazurka in B-flat major Op.7, No.1
Mazurka in F minor, Op.7, No.3
Mazurka in A minor, Op.17, No.4
Mazurka in C major, Op.24, No.2
Mazurka in C-sharp minor, Op.30, No.4
Polonaise in C-sharp minor, Op.26, No.1
Mazurka in B minor, Op.30, No.2
Mazurka in D-flat major, Op.30, No.3
Mazurka in G sharp minor, Op.33, No.1
Mazurka in B minor, Op.33, No.4
Scherzo No.1 in B minor, Op.20

NEUADD
DORA STOUTZKER
HALL

Biography

Welsh pianist, Llŷr Williams, is widely admired for his profound musical intelligence, and for the expressive and communicative nature of his interpretations. An acclaimed performer of Beethoven, he has several complete sonata cycles under his belt, including at Wigmore Hall and the Royal Welsh College of Music and Drama, while in May 2020, a planned full cycle at the Festival Cultural de Mayo in Guadalajara, Mexico was recorded as live by Signum Records from his home in Wrexham and broadcast by the Festival.

2019 saw Williams returning to the Edinburgh Festival, as well as the Cowbridge festival where he is Artist-in-Residence, and the Gower Festival where he is a Patron, while in 2020 prior to lockdown he returned to the BBC National Orchestra of Wales for a recreation of Beethoven's 1808 Vienna Concert, and gave all-Beethoven recitals in Moscow and St Petersburg, as well as for the Philadelphia Chamber Music society in the US. In October 2020, Williams returned to Wigmore Hall for two streamed recitals, while in the same month he completed his Cardiff series 'Pictures in Music' at the Royal Welsh College of Music and Drama; 2021 sees the start there of an all-Chopin series spanning two seasons.

Williams' eclectic repertoire is reflected in his discography; November 2020 saw the release of an 8-disc box-set 'A Schubert Journey' on Signum records. His previous release, the 12-disc 'Beethoven Unbound' also on Signum Records, was BBC Music Magazine's 'Recording of the Month' in August 2018. Other recordings by Williams include two solo albums for Signum, as well as William Mathias' second Piano Concerto with the BBC National Orchestra of Wales on Welsh label Tŷ Cerdd.

A former BBC New Generation Artist and Borletti-Buitoni Trust award winner, Llŷr Williams was born in Pentrebychan, North Wales, and read music at The Queen's College, Oxford before taking up a postgraduate scholarship at the Royal Academy of Music. He is an Honorary Fellow of the Royal Welsh College of Music and Drama, and in 2017 was awarded an Honorary Doctorate from the University of Wales. He is also currently Artist-in-Association at the Royal Welsh College of Music and Drama.

Bywgraffiad

Edmygir Llŷr Williams, y pianydd o Gymro, yn fawr am ei ddeallusrwydd cerddorol dwfn, ac am natur llawn mynegiant a chyfathrebol ei ddehongliadau. Mae'n berfformiwr nodedig gwaith Beethoven ac wedi cyflwyno nifer o gylchoedd sonata cyflawn, yn fwyaf diweddar yn Neuadd Wigmore a Choleg Brenhinol Cerdd a Drama Cymru. Ym mis Mai 2020 cafodd cylch cyflawn oedd wedi'i gynllunio ar

gyfer Festival Cultural de Mayo yn Guadalajara, Mecsico, ei recordio fel petai'n fyw gan Signum Records o'i gartref yn Wrecsam a'i ddarlledu gan yr Ŵyl.

Yn 2019, dychwelodd i Ŵyl Caeredin, a hefyd Gŵyl y Bont-faen lle mae'n Artist Preswyl, a Gŵyl y Gŵyr y mae'n Noddwr iddi, tra yn 2020 cyn y cyfyngiadau symud dychwelodd at Gerddorfa Genedlaethol Gymreig y BBC er mwyn ail-greu Cyngerdd Fienna 1808 Beethoven, a rhoddodd ddatganiadau Beethoven yn unig ym Moscow a St Petersburg, a hefyd ar gyfer Cymdeithas Cerddoriaeth Siambr Philadelphia yn yr Unol Daleithiau. Ym mis Hydref 2020, dychwelodd Llŷr Williams i Neuadd Wigmore ar gyfer dau ddatganiad a ffrydiwyd, ac yn yr un mis cwblhaodd ei gyfres Caerdydd - 'Lluniau mewn Cerddoriaeth' - yng Ngholeg Brenhinol Cerdd a Drama Cymru. Yn 2021 bydd yn dechrau ar gyfres Chopin yn unig a gynhelir dros ddau dymor.

Gellir gweld repertoire eclectig Llŷr Williams yn ei ddisgyddiaeth; ym mis Tachwedd 2020 rhyddhawyd set flwch 8 cryno ddisg o'r enw 'A Schubert Journey' ar Signum Records. Ei recordiad blaenorol, set flwch 12 cryno ddisg 'Beethoven Unbound' hefyd ar Signum Records, oedd 'Recordiad y Mis' Cylchgrawn BBC Music ym mis Awst 2018.
Mae Llŷr Williams yn gyn Artist Cenhedlaeth Newydd y BBC ac enillydd gwobr Ymddiriedolaeth Borletti-Buitoni. Cafodd ei eni ym Mhentrebychan, Gogledd Cymru, ac astudiodd gerddoriaeth yng Ngholeg y Frenhines Rhydychen cyn manteisio ar ysgoloriaeth ôl-radd i astudio yn yr Academi Gerdd Frenhinol. Mae'n Gymrawd Anrhydeddus Coleg Brenhinol Cerdd a Drama Cymru, ac yn 2017 dyfarnwyd Doethuriaeth Anrhydeddus iddo gan Brifysgol Cymru. Ar hyn o bryd mae hefyd yn Artist Cyswllt Coleg Brenhinol Cerdd a Drama Cymru.

Programme

Frédéric Chopin (1810-1849)

Often labelled a miniaturist for writing almost exclusively for the piano, Chopin's music is far from modest in content, and reveals a composer endowed with a flair for keyboard colour and possessing a strikingly original approach to harmony and form. As a teenage prodigy in Warsaw, he was hailed 'Mozart's successor', and five months after settling in Paris in September 1831 his debut at the Salle Pleyel secured glowing reviews, one commentator declaring, 'All Paris was stupefied'. Rare amongst virtuosi, Chopin disliked performing in public, hardly playing more than thirty times throughout his adult life, preferring to entertain with his own works and extended improvisations for the chosen few of Parisian high society in private salons. It was for these institutions that he conceived many of his compositions including his four Ballades of which the first in G minor was completed in 1835.

If its title suggests a kind of narrative, then the stimulus for at least two of the Ballades may have been prompted by Chopin's fellow émigré, the poet Adam Mickiewicz. Narrative arch or not, each Ballade is a self-contained drama that requires no literary explanation. Ballade No.1 opens with an initially confident statement preceding a wistful short-breathed theme indicative of suppressed emotions. This gathers momentum to culminate in a frenzied passage before yielding to a secondary idea of consoling warmth. Thereafter, richer textures and harmonic resourcefulness transform both themes and include a syncopated and waltz-like variation of the pensive theme before the secondary idea returns. After one final appearance of the wistful idea the work concludes with a bravura coda and one of the most daringly chromatic passages in all Chopin.

Despite its high opus number, the Fantaisie-Impromptu in C sharp minor dates from the same period as the First Ballade but remained unpublished until after the composer's death to avoid comparison with an Impromptu in E flat by Ignaz Moscheles (1794-1870) on which it is modelled. Cast in three sections, the *moto perpetuo* of the outer panels soon reveals a clearly discernible melody set within an enveloping torrent of notes. A spacious theme reminiscent of an operatic aria occupies the central section, its boundaries marked by the tempo contrast and gainsaying the notion of any improvisatory character suggested by the piece's title.

Although John Field created the Nocturne as a genre piece for the piano, it was Chopin, inspired by the Irish composer, who transformed these night pieces into a mature art form, modelling their floating melodic lines on the vocal style of *bel canto* composers such as Bellini. The two Op.9 Nocturnes are amongst his most intimate and personal utterances, with the ornamented melodic contours and undulating left hand chord figuration belonging to the first in B-flat minor establishing the template for all twenty-one examples in this genre. Some are yearning, others confessional, some melancholic, others serenely joyful, yet all are permeated by elegance, abundant melodic imagination and sensuous beauty. They occupied Chopin for most of his career, the earliest belonging to 1827 and the last completed in 1846. The beautiful song-like melody of the second in E-flat major is deceptively simple in its richly chromatic decoration. Its emotional intensity culminates in a brief display of virtuosity before subsiding to its earlier tranquillity and poetic character. Writing in 1839 of the Nocturne in E flat, the critic Heinrich Rellstab grudgingly opined that, 'it is gracefully ornamented and replete with subtle harmonic effects… and may rightly add up to the fame of its celebrated composer'. In Benita Eisler's book *Chopin's Funeral* the author colourfully observes that the Nocturnes inhabit, 'the voluptuous melancholy of the *flaneur*, the sudden descent of night in deserted streets, the solitary's dreaded return to deserted rooms'. Too flamboyant perhaps, but if the pair are tinged with sentimentality, the Nocturne in F-sharp major gently unfolds with similar arabesque figures and oriental nuances.

Both Nocturnes and Waltzes were amongst those compositions that first brought Chopin success in Paris. Some enjoyed immense popularity and no *soirée musicale* was complete without the strains of the aforementioned E flat major Nocturne or the Grande Valse Brillante. Its 'call to arms' introduction and subsequent medley of themes provide a dizzying evocation of a glittering ballroom, shimmering with gaiety and aristocratic glamour. Dedicated to Miss Laura Horsford, this was Chopin's first published waltz for solo piano, although some sixteen waltzes predate its 1834 publication.

That year also saw the printing of three new Mazurkas, a national dance that Chopin elevated to an artistic level only later achieved by the likes of Scriabin and Szymanowski. Drawing melodic and rhythmic inspiration from his homeland, Chopin's fifty or so works in this form are generally cast in triple metre with a strong accent on the second or third beat of the bar. Of these works Berlioz commented, 'There are unbelievable details in his mazurkas; and he has found how to render them doubly interesting by playing them with the utmost degree of softness, *piano* in the extreme, the hammers merely brushing the strings; so much so that one is tempted to go close to the instrument and put one's ear to it, as if to a concert of sylphs or elves.'

Of all the Polish dance forms harnessed by Chopin the Polonaise stimulated the greatest outpouring of pride and nostalgia. Like the Mazurkas, their composition occupied the composer throughout his life, yet those from the Paris years such as the Polonaise in C-sharp minor seem to conjure Poland's epic struggle for independence related to the recent failure of the 1830 November Uprising. It is launched by a fiery proclamation immediately balanced by a heroic rising phrase, its exquisite central trio according to the American writer, James Huneker, 'tender enough to woo a princess'.

Soon after Chopin had arrived in Paris and taken up residence in an apartment on the northern fringes of the city, he began work on the first of his four Scherzi. The turbulence of the Scherzo No.1 in B minor may come as a surprise; gone is the humour formerly associated with those movements by Beethoven (*et al)* or the impish qualities suggested by Mendelssohn. Chopin's fiery Scherzo retains a fast tempo but discards any sense of wit (remembering that *Scherzo* means a musical joke) in exchange for something nightmarish. Alfred Cortot described Chopin's Scherzi as 'games … of terror dances, feverish and hallucinatory. Little wonder too that Robert Schumann heard 'cannon concealed amid blossoms' in Chopin's music. Relief from the agitation, arrives in an assuaging lullaby before the earlier storm returns and the work ends with a coda of pulverising fury.

David Truslove, 2021

Rhaglen

Frédéric Chopin (1810-1849)

Er y caiff Chopin yn aml ei alw'n finitiaturydd am ei fod yn ysgrifennu bron yn gyfan gwbl ar gyfer y piano, yn sicr nid yw ei gerddoriaeth yn gymedrol o ran y cynnwys, ac mae'n datgelu cyfansoddwr sydd â dawn ar gyfer yr allweddellau ac un sy'n meddu ar ddull trawiadol o wreiddiol o ran harmoni a ffurf. Fel cerddor rhyfeddol yn ei arddegau yn Warsaw cafodd ei alw'n 'olynydd Mozart', a phum mis wedi iddo setlo ym Mharis, ym mis Medi 1831, rhoddodd ei berfformiad cyntaf yn Salle Pleyel gan gael adolygiadau disglair, gydag un sylwedydd yndatgan, 'Roedd Paris gyfan wedi'i syfrdanu'. Nid oedd Chopin yn hoffi chwarae'n gyhoeddus, sy'n nodwedd brin ymhlith perfformwyr meistrolgar, ac ni chwaraeodd fawr fwy na tua deg ar hugain o weithiau yn ystod ei fywyd fel oedolyn, gan ffafrio diddanu aelodau dethol boneddigion Paris mewn salonau preifat gyda'i ddeunydd ei hun a'i waith byrfyfyr estynedig. Ar gyfer y sefydliadau hyn y creodd nifer o'i gyfansoddiadau, gan gynnwys ei bedair Ballade y cwblhawyd y gyntaf ohonynt yn G leiaf ym 1835.

Os yw ei theitl yn awgrymu rhyw fath o naratif, yna efallai mai'r ysgogiad ar gyfer o leiaf dwy o'r Ballades oedd cyd-allfudwr Chopin, y bardd Adam Mickiewicz. Naratif neu beidio, mae pob Ballade yn ddrama hunangynhwysol nad oes angen eglurhad llenyddol arnynt. Mae Ballade Rhif 1 yn agor gyda datganiad hyderus i gychwyn yn rhagflaenu thema hiraethus fer sy'n cyfleu emosiynau ataliedig. Mae hon yn cynyddu mewn momentwm gan ddod i uchafbwynt mewn adran wyllt cyn ildio i syniad eilaidd o gynhesrwydd cysurlon. Wedi hynny mae gweadau mwy cyfoethog a dyfeisgarwch harmonig yn trawsnewid y ddwy thema ac yn cynnwys amrywiad trawsacennog tebyg i walts o'r thema synfyfyriol cyn i'r syniad eilaidd ddychwelyd. Wedi un ymddangosiad olaf o'r syniad hiraethus mae'r gwaith yn cloi gyda choda brafwra ac un o ddarnau cromatig mwyaf beiddgar holl waith Chopin.

Er gwaethaf ei rif opus uchel, mae'r Fantaisie-Impromptu yn C llonnod leiaf yn dod o'r un cyfnod â'r Ballade Cyntaf ond ni chafodd y gwaith ei gyhoeddi hyd nes wedi i'r cyfansoddwr farw er mwyn osgoi cymhariaeth gydag Impromptu yn E feddalnod gan Ignaz Moscheles (1794-1870) - sef y gwaith y cafodd ei fodelu arno. Wedi'i greu mewn tair adran, mae *moto perpetuo* y paneli allanol yn datgelu'n fuan felodi amlwg wedi'i gosod o fewn cenllif gorchuddiol o nodau. Mae themâu eang, sy'n dwyn i gof aria operatig, yn meddiannu'r adran ganolog, ei ffiniau wedi'u nodi gan y gwrthgyferbyniad mewn tempo a gwrth-ddweud y syniad o unrhyw gymeriad byrfyfyriol a awgrymir gan deitl y darn.

Er mai John Field a greodd yr Hwyrgan fel darn genre ar gyfer y piano, Chopin, wedi'i ysbrydoli gan y cyfansoddwr o Iwerddon, a weddnewidiodd y darnau hwyrol hyn yn ffurf celf aeddfed, gan fodelu eu llinellau melodig arnofiol ar arddull lleisiol

cyfansoddwyr *bel canto* megis Bellini. Mae'r ddwy Hwyrgan Op.9 ymhlith ei greadigaethau mwyaf personol, gyda'r cyfuchlinau melodig addurniadol a ffiguriad cord y llaw chwith sy'n perthyn i'r cyntaf yn B feddalnod yn sefydlu'r templed ar gyfer pob un o'r un ar hugain o esiamplau yn y genre hwn. Mae rhai yn hiraethu, eraill yn gyffesol, rhai'n bruddglwyfus, eraill yn dawel o lawen, eto mae ceinder, llu o ddychymyg melodaidd a harddwch synhwyrus yn treiddio trwy'r cyfan ohonynt. Cafodd y rhain sylw Chopin am y rhan fwyaf o'i yrfa, y cynharaf yn perthyn i 1827 a'r olaf yn cael ei chwblhau ym 1846. Mae alaw hardd, tebyg i gân, a glywir yn yr ail yn E feddalnod leiaf yn dwyllodrus o syml yn ei haddurniad cyfoethog o gromatig. Mae ei ddwyster emosiynol yn dod i uchafbwynt mewn arddangosiad byr o feistrolaeth cyn tawelu i'r cymeriad llonydd a barddonol blaenorol. Pan ysgrifennodd am yr Hwyrgan yn E feddalnod ym 1839, yn groes i'r graen dywedodd y beirniad Heinrich Rellstab, 'mae wedi'i haddurno'n urddasol ac yn gyforiog o effeithiau harmonig cynnil … ac mae'n ychwanegu at enwogrwydd ei chyfansoddwr nodedig'. Yn y llyfr *Chopin's Funeral* gan Benita Eisler, mae'r awdur yn arsylwi'n lliwgar fod yr Hwyrganau yn meddiannu 'prudd-der synhwyrus y *flaneur*, nosi'n gyflym mewn strydoedd gweigion, dychweliad yr unigolyn mewn arswyd i ystafelloedd gwag'. Rhy flodeuog o bosibl, ond os yw'r ddwy wedi'u lliwio â sentimentalrwydd, mae'r Hwyrgan yn F llonnod fwyaf yn agor yn araf gyda ffigurau arabésg a naws dwyreiniol tebyg.

Roedd yr Hwyrganau a'r Waltsiau ymhlith y cyfansoddiadau a daeth â'r llwyddiant cyntaf i Chopin ym Mharis. Daeth rhai yn boblogaidd dros ben ac nid oedd yr un *soirée musicale* yn gyflawn heb elfennau o'r Hwyrgan yn E feddalnod fwyaf a grybwyllwyd ynghynt neu'r Grande Valse Brillante. Mae ei rhagymadrodd sy'n 'alwad i frwydr' a'r gadwyn ddilynol o themâu yn cyfleu neuadd ddawns ddisglair, yn fwrlwm o lawenydd a chyfaredd aristocrataidd. Wedi'i chyflwyno i Miss Laura Horsford, hon oedd walts gyntaf Chopin i'w chyhoeddi ar gyfer un piano, er bod tua un walts ar bymtheg wedi'u creu yn gynharach na dyddiad cyhoeddi hon, sef 1834.

Yn y flwyddyn honno hefyd argraffwyd tri Mazurka newydd, sef dawns genedlaethol y dyrchafodd Chopin hi i lefel artistig a gyflawnwyd dim ond yn ddiweddarach gan Scriabin a Szymanowski a'u tebyg. Gan ddefnyddio ysbrydoliaeth felodig a rhythmig o'i famwlad, mae tua hanner cant o weithiau Chopin yn y ffurf hon fel arfer wedi'u creu mewn mesur triphlyg gydag acen gref ar ail neu drydydd curiad y bar. Wrth sôn am y gweithiau hyn dywedodd Berlioz, 'Mae manylion anhygoel yn ei Mazurkas; ac mae wedi canfod sut i'w gwneud ddwywaith mor ddiddorol drwy eu chwarae gyda'r graddau pennaf o ysgafnder, *piano* eithafol, y morthwylion prin yn cyffwrdd y llinynnau; cymaint fel y caiff rhywun ei demtio i fynd yn agos at yr offeryn a rhoi eich clust yn agos iddo, fel y byddech yn ei wneud ar gyfer cyngerdd gan dylwyth teg.'

O'r holl ffurfiau dawns a ddefnyddiwyd gan Chopin, y Polonaise a ysgogodd y

llifeiriant mwyaf o falchder a hiraeth. Fel y Mazurkas, aeth y gwaith o'u cyfansoddi â sylw'r cyfansoddwr drwy gydol ei oes, eto mae'r rheini o flynyddoedd Paris, megis y Polonaise yn C llonnod leiaf, fel petaent yn cyfleu brwydr epig Gwlad Pwyl am annibyniaeth yn gysylltiedig â methiant diweddar Terfysg Tachwedd 1830. Caiff ei lansio gyda chyhoeddiad tanllyd a gydbwysir ar unwaith gan frawddeg ymgodol arwrol, ei thrio canolog coeth sydd, yn ôl yr ysgrifennwr o America James Huneker, 'yn ddigon tyner i hudo tywysoges'.

Yn fuan ar ôl i Chopin gyrraedd Paris a symud i fflat ar ymylon gogleddol y ddinas, dechreuodd weithio ar y cyntaf o'i bedwar Scherzo. Efallai y bydd cynnwrf Scherzo Rhif 1 yn B leiaf yn peri syndod; mae'r hiwmor a gysylltwyd yn flaenorol â'r symudiadau hynny gan Beethoven (*et al)* wedi diflannu a hefyd y rhinweddau direidus a awgrymir gan Mendelssohn. Mae Scherzo tanllyd Chopin yn cadw tempo cyflym ond yn hepgor unrhyw deimlad o ffraethineb (gan gofio mai ystyr *Scherzo* yw jôc gerddorol) yn gyfnewid am rywbeth hunllefus. Disgrifiodd Alfred Cortot Scherzi Chopin fel 'gemau … o ddawnsfeydd dychrynllyd, gwyllt a llawn rhithweledigaethau'. Nid oes syndod hefyd i Robert Schumann glywed 'canon ynghudd ymhlith blodau' yng ngherddoriaeth Chopin. Daw rhyddhad o'r cynnwrf mewn hwiangerdd esmwythaol cyn i'r storm gynharach ddychwelyd a daw'r gwaith i ben gyda choda llawn ffyrnigrwydd chwilfriw.

David Truslove, 2021